



UNIWERSYTET WARSZAWSKI
Wydział Nauk Ekonomicznych

PUBLIC CHOICE i PUBLIC GOVERNANCE

Wykład 1

Homo Oeconomicus w świecie polityki – wprowadzenie do teorii wyboru publicznego (*Public Choice*)

Katarzyna Metelska-Szaniawska

SPRAWY ORGANIZACYJNE

- konwersatorium!
- strona przedmiotu:
<http://www.ekonomiapolityczna.wne.uw.edu.pl/index.php/pracownicy/kmetelska/public-choice-i-public-governance>
- zasady zaliczenia
 - egzamin (20 pytań testowych + 2 krótkie pytania otwarte), minimum zaliczeniowe 31/60 pkt
 - prezentacja projektu (max. 30 pkt) + aktywność (max. 10 pkt)
 - wymóg obecności na zajęciach
 - ocena końcowa: 60% egzamin + 40% prezentacja+aktywność

SPRAWY ORGANIZACYJNE

■ literatura

- Wilkin J. (red.), 2012, *Teoria wyboru publicznego. Główne nurty i zastosowania*, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar
(podręcznik obowiązkowy)
- ew. starsza wersja: Wilkin J. (red.), 2005, *Teoria wyboru publicznego. Wstęp do ekonomicznej analizy polityki i funkcjonowania sfery publicznej...*
- literatura uzupełniająca na slajdach i stronie www

PLAN WYKŁADU

- I Ekonomia a polityka
- II Czym jest teoria wyboru publicznego?
- III TWP – historia i teraźniejszość
- IV Teoria racjonalnego wyboru
- V Normatywna i pozytywna TWP
- VI Obszary zainteresowań TWP
- VII TWP a inne dyscypliny

I Ekonomia a polityka

- co to jest polityka?
 - całokształt działalności związanej z dążeniem do zdobycia, sprawowania i utrzymania władzy, teorią jej organizacji oraz funkcjami i charakterem państwa
 - sztuka rządzenia państwem (Arystoteles)
 - dążenie do udziału we władzy bądź wpływu na podział władzy (Max Weber)
 - roztropne działania na rzecz wspólnego dobra (Jan Paweł II)
 - *government, public, authority* (Caporaso i Levine, 1992)

I Ekonomia a polityka

- co to jest polityka? (Encyklopedia politologii, 1999)
 - działalność instytucji państwowych
 - władza, wpływy, konflikty w różnych płaszczyznach życia społecznego
 - funkcja systemu społecznego zapewniająca jego rozwój poprzez rozwiązywanie konfliktów, agregację i selekcję interesów, socjalizację polityczną, komunikację polityczną itp.
 - podejmowanie decyzji w ramach procesu sprawowania władzy i walki o władzę
 - proces stanowienia decyzji przez jednostki czy grupy
 - proces formułowania celów, doboru środków, podejmowania i kontroli decyzji dotyczących ekonomicznych, politycznych, socjalnych i kulturowych obszarów systemu społecznego (np. polityka zagraniczna, wewnętrzna, gospodarcza, rolna, finansowa ...)

I Ekonomia a polityka

- dlaczego ekonomiści interesują się polityką?
 - zawodności rynku, dostarczanie dóbr publicznych
 - wielkość i znaczenie sektora publicznego w gospodarce, rozwój finansów publicznych, zarządzanie publiczne
 - czynniki ze sfery politycznej istotne dla gospodarki

I Ekonomia a polityka

- (klasyczna) ekonomia polityczna
 - trzon nauk ekonomicznych: pocz. XVIII w. – koniec XIX w.
 - przedstawiciele: David Hume, Adam Smith, John Stuart Mill, Karol Marks
 - ekonomia jako nauka społeczna analizująca procesy gospodarowania jako część zjawisk społecznych (ekonomia społeczna, ekonomia publiczna)
 - zainteresowania: funkcjonowanie gospodarki narodowej, wzrost i podział bogactwa; funkcjonowanie państwa i relacje państwo-rynek

I Ekonomia a polityka

- (klasyczna) ekonomia polityczna
 - badanie procesów gospodarczych w powiązaniu z filozofią, etyką, polityką, prawem
 - A. Marshall, *Principles of Economics* (XIX/XX w.): odejście od idei ekonomii politycznej → *Economics*
 - marksizm: ekonomia polityczna narzędziem krytyki kapitalizmu
 - powrót ekonomii politycznej: nurt instytucjonalny w ekonomii, ekonomia polityczna transformacji postsocjalistycznej

I Ekonomia a polityka

- podejście do polityki od strony ekonomii
 - nowa ekonomia polityczna
 - teoria wyboru publicznego (ekonomiczna teoria/analiza polityki, *Public Choice*)
 - *Political Economics* (neoklasyczna ekonomia polityczna)
 - ekonomia polityki (*Economics of Politics*)

II Czym jest teoria wyboru publicznego?

- ekonomiczna analiza nierynkowego procesu podejmowania decyzji (Mercuro i Medema, 1997; Mueller, 2003)
- ekonomiczna analiza/teoria polityki (Wilkin, 2005)
- wykorzystanie założeń metodologicznych i narzędzi ekonomii do analizy zachowań w sferze polityki (*homo oeconomicus* + TRW)

II Czym jest teoria wyboru publicznego?

- wybór = akt selekcji spośród dostępnych alternatyw
- wybór prywatny / wybór publiczny
- „*politics without romance*” (Buchanan, 2003)
- główne szkoły: Virginia, Chicago, Rochester

III TWP – historia i teraźniejszość

- początki teorii wyboru publicznego
 - wzrost znaczenia sektora publicznego po II wojnie światowej
 - Duncan Black: „On the Rationale of Group Decision Making” (1948) – „czysta teoria polityki”
 - Kenneth Arrow (Nobel 1972): *Social Choice and Individual Values* (1951) – teoria wyboru społecznego
 - James M. Buchanan (Nobel 1986) i Gordon Tullock: *Calculus of Consent* (1962) + Committee on Non-Market Decision Making (później: Public Choice Society i czasopismo *Public Choice*)
 - uznanie TWP – Nobel dla J.M. Buchanana (1986)

III TWP – historia i teraźniejszość

- szkoła Virginii (*Virginia School*)
 - *Center for Study of Public Choice*, George Mason University
 - w przeszłości: James M. Buchanan (Nobel 1986), Gordon Tullock
 - R. Congleton, T. Cowen, A. Tabarrok, Y.J. Yoon, B. Caplan, R. Hanson, D. Houser, T. Stratmann
 - analiza funkcjonowania władzy (efektywność władz, rządu i biurokracji, tworzenie i działalność grup interesu, pogoń za rentą, *government failure*, ekonomia konstytucyjna)
 - uchylanie założenia o racjonalności – sięganie do badań eksperymentalnych i filozofii moralnej

III TWP – historia i teraźniejszość

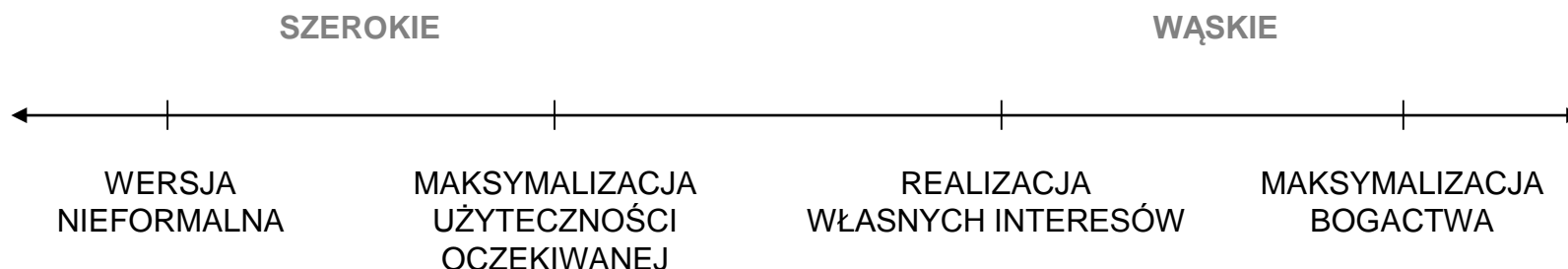
- szkoła chicagowska (*Chicago School*)
 - University of Chicago
 - w przeszłości: George Stigler (Nobel 1982), Gary Becker (Nobel 1992)
 - Sam Peltzman
 - Richard A. Posner, William Landes
 - *homo oeconomicus* i trwała równowaga (ekonomia neoklasyczna) w sferze politycznej
 - ekonomiczna teoria regulacji i ekonomiczna analiza prawa

III TWP – historia i teraźniejszość

- szkoła Rochester (*Rochester School*)
 - University of Rochester
 - w przeszłości: William H. Riker
 - Peter C. Ordeshook, Kenneth Shepsle, Peter H. Aranson (B. Weingast)
 - pozytywna teoria polityki, zastosowanie narzędzi matematycznych i teorii gier do analizy polityki
 - problemy głosowania i teoria wyboru społecznego
 - badania empiryczne dotyczące funkcjonowania sfery politycznej w USA (także w państwach postsocjalistycznych – P.C. Ordeshook)

IV Teoria racjonalnego wyboru

- brak jednej definicji



- rozumienie formalne i nieformalne
- krytyka TRW
- TRW w TWP

V Normatywna i pozytywna TWP

- normatywna TWP: *jak powinno być?*
 - przykłady problemów:
 - jakie powinny być reguły rządzące funkcjonowaniem władzy by można je uznać za słuszne/sprawiedliwe/efektywne?
 - jakie powinny być reguły głosowania w wyborach do władz publicznych?
- pozytywna TWP: *jak jest?*
 - przykłady problemów:
 - jakie skutki niesie za sobą wprowadzenie dwóch izb ustawodawczych?
 - jakie skutki ma zmiana ordynacji proporcjonalnej na większościową?
 - dlaczego w niektórych państwach mamy system prezydencki a w innych parlamentarny i jakie są tego skutki gospodarcze i społeczne?

VI Obszary zainteresowań TWP

- teoria wyboru społecznego
 - bada metody zbiorowego podejmowania decyzji w wyniku głosowania członków grupy (lub wybranych przez nich reprezentantów) oraz sposoby dokonywania społecznego wyboru lub społecznej oceny rozwiązań, których konsekwencje są różne dla poszczególnych głosujących
 - problematyka głosowań (np. wybory) oraz agregacji preferencji

VI Obszary zainteresowań TWP

- ekonomia konstytucyjna i ekonomiczna teoria władzy
 - analiza ekonomiczna ładu prawno-politycznego (konstytucyjnego)
 - stosuje analizę ekonomiczną do poszukiwania rozwiązań w zakresie struktury i organizacji władzy odpowiadających potrzebom poszczególnych państw
 - bada przyczyny różnorodności struktur władzy w państwach przez odwołanie do teorii ekonomii
 - ekonomiczna teoria demokracji

VI Obszary zainteresowań TWP

- teoria dóbr wspólnych
 - analizuje wykorzystanie dóbr wspólnych (dóbr publicznych, dóbr klubowych i wspólnych zasobów)
 - bada mechanizmy efektywnego ich dostarczenia, zarówno w wymiarze teoretycznym jak i praktycznym
 - problematyka *new commons* i *anti-commons*

VI Obszary zainteresowań TWP

- teoria grup interesu i pogoni za rentą
 - bada ekonomiczne motywy i warunki działań grup interesu, ich skuteczność i efektywność oraz skutki gospodarcze tej działalności
 - analizuje źródła rent ekonomicznych i politycznych oraz efekty społeczno-gospodarcze „pogoni za rentą”, bada sposoby uzyskiwania rent politycznych i metody ograniczania tego zjawiska

VII TWP a inne dyscypliny

- teoria wyboru publicznego a:
 - ekonomia sfery publicznej i finanse publiczne
 - ekonomia instytucjonalna
 - neoklasyczna ekonomia polityczna (*Political Economics*)
 - ekonomiczna analiza prawa (*Law & Economics*)
 - teoria wyboru społecznego
 - mikroekonomia
 - teoria gier
 - pozytywna teoria polityki
 - socjologia polityki
 - zarządzanie publiczne i *public governance*

VII TWP a inne dyscypliny

- podstawowe pytania ESP (Stiglitz, 2004)
 - Co produkować? Dobra publiczne czy prywatne?
 - Jak produkować? W ramach sektora publicznego czy prywatnego?
 - Dla kogo produkować? Programy publiczne przynoszą korzyści różnym grupom społecznym, podatki je obciążają.
 - W jaki sposób podejmuje się decyzje w tych sprawach? Wybory zbiorowe i proces polityczny. → **TWP**

VII TWP a inne dyscypliny

- analiza sektora publicznego w ESP (Stiglitz, 2004)
 - rozpoznanie zakresu działań, w które jest zaangażowany sektor publiczny i zrozumienie sposobu organizacji tych działań
 - zrozumienie i przewidzenie skutków działań państwa
 - ocena alternatywnych wariantów decyzji, przed jakimi staje państwo
 - zrozumienie mechanizmów politycznych → TWP

VII TWP a inne dyscypliny

- ocena interwencji państwa w gospodarke
 - **korzyści z interwencji:**
doprowadzenie (potencjalnie) do efektywności w gospodarce
 - versus*
 - **koszty interwencji:**
bezpowrotna strata dobrobytu (podatki) + zawodność państwa

VII TWP a inne dyscypliny

- definicja zawodności państwa (*government failure*)
 - „suma działań (państwa) lub ich braku, których rezultatem jest nieoptymalne rozwiązanie” (Krueger, 1991)
 - „działania (państwa) prowadzące do rozwiązania, które jest gorsze od tego, które mogłoby zaistnieć bez interwencji” (Krueger, 1991)

VII TWP a inne dyscypliny

- przyczyny zawodności państwa
 - ograniczenia informacji
 - ograniczona kontrola nad funkcjonowaniem rynków prywatnych
 - problemy związane z realizacją, zamiast interesu ogółu, interesu: decydentów politycznych, urzędników publicznych, biurokratów, oddolnych grup nacisku
 - brak mechanizmów weryfikujących sprawność sektora publicznego

POLECANA LITERATURA

- Wilkin (2012): rozdział 1 i pozycje tam powołane
- Buchanan J.M., 2003, *Public Choice: The Origins and Development of a Research Program*, Fairfax, Va.: Center for Study of Public Choice.
- Wilkin J., 2004, „Ewolucja ekonomii politycznej i jej miejsce we współczesnej myśli ekonomicznej”, w: Wilkin J. (red), *Czym jest ekonomia polityczna dzisiaj?*, Warszawa: Wydawnictwo WNE UW.